

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

สังคมมนุษย์จะดำรงอยู่ร่วมกันโดยปกติเป็นสุขได้นั้นจะต้องมีข้อบัญญัติรายละเอียดที่ได้รับจากการวิเคราะห์วินิจฉัยของปวงปราชญ์ ในส่วนที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของมวลมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดสิทธิ หน้าที่ และกฎเกณฑ์ต่างๆ (กิตติศักดิ์และคณะ, 2011: 31) มีการจัดระเบียบทางสังคม กล่าวคือ สังคมจะต้องมีการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เป็นระเบียบเรียบร้อย สิ่งที่จะช่วยจัดระเบียบสังคม คือ บรรทัดฐานทางสังคม ได้แก่กฎหมายบ้านเมือง และจารีตประเพณีต่างๆ

คำว่าประเพณีตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545 (2002: 501) หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี และสมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2000: 6-7) ได้กล่าวว่า ประเพณีคือ ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่จะเห็นว่าถูกต้องหรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และปฏิบัติต่อกันมา เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด หรือหมั้น แต่งงาน ตาย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของท่านเสถียรโกเศศ (250: บทนำ) กล่าวเกี่ยวกับประเพณีว่า “ประเพณี คือ ความประพฤติที่หมู่ชนหมู่หนึ่งถือเป็นธรรมเนียม หรือเป็นแบบแผนสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน ถ้าใครในหมู่ประพฤตินอกแบบก็เป็นการผิดประเพณี”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเพณี คือ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์หรือบางสิ่งบางอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมานับตั้งแต่บรรพบุรุษในอดีตจนถึงปัจจุบันพร้อมได้ปฏิบัติตามกันมาอย่างช้านานและได้ครอบคลุมถึงวิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมแต่ละสังคม ประเพณีจะมีความสำคัญและเคียงคู่กับสังคมมาตลอด ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสอนในอิสลาม เนื่องจาก ประเพณีในศาสนาอิสลามถือว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งของแหล่งที่มาของหลักการอิสลามที่บรรดาอุละมาฮ์หรือนักวิชาการอิสลามให้ความสำคัญของแต่ละพื้นที่และนำมาใช้ในการวินิจฉัยข้อกฎหมาย ดังที่หลักอัลกุรอาน อัลฟิฮียะฮฺ (al-Suyūtiy, 1990: 90) กล่าวว่า

العادة محكمة

ความว่า “จารีตประเพณีนั้นสามารถชี้ขาดทางกฎหมายได้”

จากหลักฐานข้างต้น ประเพณีถือว่ามีคุณค่าต่อบุคคลในสังคมนั้นๆ ใครฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามถือว่าเป็นการละเมิดกฎของสังคม ผิดประเพณีของสังคม ถือเป็นความผิดความชั่วมีโทษ เช่น การสมรส การทำอาสูรอ การทำบุญแก่ผู้เสียชีวิต และการเล่นจะปะสีละ เป็นต้น

อิสลาม ได้สนับสนุนและให้ความสำคัญแก่การสมรสเป็นอย่างมาก เนื่องจากการสมรสเป็นวิธีทางดำรงไว้ซึ่งความคงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์บนโลกนี้ (Zaidan, 1974: 104) ดังนั้น ถือว่าการสมรสเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา ผู้ที่สมรสแล้วถือว่าเป็นหนึ่งการศรัทธามั่นของเขาสมบูรณ์แล้ว ครั้งหนึ่ง ดังนั้นเขามีหน้าที่เกรงกลัวต่อพระองค์อัลลอฮ์ เพื่อรักษาส่วนที่สองให้สมบูรณ์ ยิ่งกว่านั้นการสมรสยังถือว่าเป็นพันธทางศาสนาอีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการประกอบศาสนกิจประการหนึ่ง (อับดุลเราะฮ์มัน เจอะอารัง, 2004: 3)

ด้วยเหตุผลข้างต้น มนุษย์ส่วนใหญ่จะมีการจัดงานเลี้ยงสมรส เป็นการเลี้ยงต้อนรับและฉลองให้กับคู่สมรสใหม่ตามประเพณีของแต่ละพื้นที่แต่ละถิ่นฐาน เช่นเดียวกับมุสลิมที่อาศัยต่างพื้นที่ ถึงแม้จะนับถือศาสนาเดียวกันแต่ก็ย่อมมีประเพณีงานสมรสที่แตกต่างกัน อาทิเช่น ประเพณีงานสมรสของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ย่อมมีความแตกต่างกับประเพณีงานสมรสของมุสลิมในภูมิภาคอื่นๆ

สำหรับงานสมรสของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมีประเพณีที่ถูกปฏิบัติตามช้านาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ มุสลิมในจังหวัดปัตตานีจะมีประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสที่ถูกถ่ายทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษอดีตกาล จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังยึดมั่นและปฏิบัติตาม อาทิเช่น การเตรียมของในคีนงาน การใช้เครื่องเสียงในงาน การยกขบวนขึ้นหมาก การจัดบัลลัง การเลี้ยงอาหาร การให้เงินกับเจ้าของงาน การเล่นบาตีเกในคีนหลังงาน การเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในวันงาน เป็นต้น

ปัตตานีเป็นจังหวัดที่อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก คือประมาณร้อยละ 77.53(ศูนย์ข้อมูลคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 98 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2001: 12) มีเอกลักษณ์เฉพาะทางสังคม วัฒนธรรมโดยเฉพาะขนบธรรมเนียมและประเพณี (จำรูญ ก้องศิริวงศ์, 2548: 1) จะมีลักษณะแบบฉบับพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งสังคมกำหนดขึ้น บุคคลในสังคมยอมรับและนำไปถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นความนิยม และเป็นวิถีชีวิตในที่สุด

อำเภอปะนาเระเป็นอำเภอที่มีความหลากหลายทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม เนื่องจากในอำเภอปะนาเระจะมีความหลากหลายด้านศาสนาของประชากร ได้แก่ ศาสนาอิสลามร้อยละ 68.56 ศาสนาพุทธร้อยละ 31.11 และศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.33 ข้อมูล ณ วันที่ 2 มกราคม 2558 (Wikipedia, 30 April 2017) คำว่า "ปะนาเระ" มาจากภาษายาวี หรือภาษามลายูท้องถิ่น 2 คำมารวมกัน คือ คำว่า "ปาตา" แปลว่า ชายหาด กับคำว่า "ตาเระ" แปลว่า อวนตาปลา เมื่อนำมารวมกันเข้า เป็น "ปาตาดาระ" ซึ่งหมายถึง ชายหาดที่ตากอวน อันเป็นสัญลักษณ์ของชาวประมง โดยทั่วไป

ต่อมาคำว่า ปาตาดาระ เมื่อใช้ไปนานๆ เข้า ก็มีการกร่อนคำ กลายเป็น "ปะนาระ" จวบจนปัจจุบันนี้ เขตพื้นที่ปะนาระ ทิศเหนือ จรดทะเลหลวง (อ่าวไทย) ทิศใต้ จรดอำเภอมายอ และ อำเภอสายบุรี ทิศตะวันออก จรดอำเภอสายบุรี ทิศตะวันตก จรดอำเภอยะหริ่ง อาชีพหลักของชาวปะนาระ คือ การทำประมง ส่วนอาชีพเสริม คือ รับจ้างและค้าขาย การเดินทางจากตัวจังหวัดปัตตานีไปยังอำเภอปะนาระสามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้ 3 เส้นทาง คือ 1 ปัตตานี-ตำบลละโละกาโปร์-ตำบลปะนาระ 2 ปัตตานี-ทุ่งคา-ตำบลปะนาระ 3 ปัตตานี-สาบัน-ตำบลปะนาระ (ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, 22 February 2008)

เนื่องจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นปีที่ผู้วิจัยเข้าศึกษาจึงทำให้ผู้วิจัยเห็นประเด็นและปัญหาที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับประเพณีการจัดงานสมรสของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะในเขตอำเภอปะนาระจังหวัดปัตตานีซึ่งเป็นพื้นที่ ที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่มีความหลากหลายของประเพณีบางประเพณีสอดคล้องกับหลักการอิสลามและบางประเพณีไม่สอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม จึงทำให้บรรดานักวิชาการเกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน นักวิชาการส่วนใหญ่มองว่าไม่มีความสอดคล้องกับกฎหมายชะรีอะฮ์แต่มีกลุ่มชาวบ้านส่วนหนึ่งมองว่าสอดคล้องกับกฎหมายชะรีอะฮ์จนทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับประเพณีของมุสลิมในอำเภอปะนาระจังหวัดปัตตานีเกี่ยวกับการจัดงานเลี้ยงสมรส การปฏิบัติของมุสลิมเป็นอย่างไรอยู่ในสถานะใดในกฎหมายอิสลาม มีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักการอิสลามหรือไม่อย่างไร

จากข้อมูลข้างต้นจึงเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้วิจัยที่จะศึกษาเกี่ยวกับประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาระจังหวัดปัตตานีตลอดจนขอบเขตและข้อกำหนดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประเพณี เพื่อที่มุสลิมจะได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับคำสอนของอิสลาม จึงได้ทำการรวบรวมแนวคิดหลักการแบบอย่างที่ดีทั้งในหลักความเชื่อและวิถีปฏิบัติของอิสลามที่เกี่ยวข้องกับประเพณีตลอดจนทัศนะและคำชี้ขาดของอุลมะฮ์ในโลกมุสลิมทั้งในอดีตและปัจจุบันจากตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวรวมทั้งศึกษาทัศนคติของนักวิชาการอิสลามในอำเภอปะนาระจังหวัดปัตตานีมาเสนอ เพื่อเป็นประโยชน์แก่มุสลิมบุคคลทั่วไปและผู้สนใจศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุรุดดีน สาริมิง (1999: 2) ที่กล่าวว่า “ประเพณีการแต่งงานของชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นประเด็นที่ควรศึกษาอย่างยิ่งแล้วนำพฤติกรรมที่ได้ค้นพบมาเปรียบเทียบกับหลักการอิสลาม ว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งหรือไม่อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยมั่นใจว่าต้องพบพฤติกรรมทั้งที่ถูกและผิดกับหลักการอิสลาม เพื่อนำเสนอให้ชุมชน องค์กรอิสลามและหน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้อง ได้ทราบและร่วมมือกันพัฒนาให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อทรัพยากรบุคคลของชาติได้รับการพัฒนาให้เป็นคนที่มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ประเสริฐยิ่งขึ้น”

จากเหตุผลและปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในจังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาในอำเภอปะนาเระเกี่ยวกับประเพณีคืออะไร ศึกษาบริบทการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระเป็นอย่างไร และวิเคราะห์บริบทการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระกับหลักการอิสลามว่าสอดคล้องหรือไม่อย่างไร

1.2 อัครอาน อัลฮะดีษ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 อัครอานที่เกี่ยวข้อง

﴿يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتِىْٓ اِلَّا اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ اِلَى طَعَامٍ غَيْرٍ تَنْظِرِيْنَ اِنَّهٗ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيْتُمْ فَاَدْخُلُوْا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوْا وَلَا مُسْتَقْنِسِيْنَ لِحَدِيْثٍ اِنَّ دَلِيْكُمْ كَانَ يُؤْذَى الْتَبِيِّ فَيَسْتَجِىْ مِنْكُمْ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَجِىْ مِنْ الْحَقِّؕ وَاِذَا سَأَلْتُمُوْهُنَّ مَتَعًا فَسْأَلُوْهُنَّ مِنْ وَّرَآءِ حِجَابٍۭۙ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوْبِكُمْ وَقُلُوْبِهِنَّۙ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلَا اَنْ تَنْكِحُوْا اَزْوَاجَهُۥ مِنْۢ بَعْدِهٖۙ اَبَدًاۙ اِنَّ دَلِيْكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمًاۙ﴾

(سورة الأحزاب: 53)

ความว่า “ โอ้ บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย ! พวกเจ้าอย่าได้เข้าไปในบ้านทั้งหลายของนะบี เว้นแต่จะเป็นที่อนุมัติแก่พวกเจ้า เพื่อรับประทานอาหารโดยมิต้องคอยการปรุงอาหารให้สุกเสียก่อน แต่เมื่อพวกเจ้าได้รับเชิญก็จงเข้าไปครั้งเมื่อพวกเจ้ารับประทานเสร็จแล้วก็จงแยกย้ายกันออกไป และอย่าเป็นผู้ขอวิสาสะในการสนทนา แท้จริงในการนั้นย่อมทำความรำคาญให้แก่ท่านนะบี ซึ่งท่านกระดากอายพวกเจ้า แต่อัลลอฮ์ไม่ทรงกระดากอายต่อความจริง และเมื่อพวกเจ้าขอสิ่งใดจากพวกนาง ก็จงขอพวกนางจากหลังม่าน เช่นนั้นแหละเป็นการบริสุทธิ์อย่างยิ่งแก่จิตใจของพวกเจ้าและจิตใจของพวกนาง และไม่เป็นการบังควรแก่พวกเจ้าที่จะก่อความรำคาญให้แก่เราะสุลของอัลลอฮ์ และพวกเจ้าจะต้องไม่แต่งงานกับบรรดาภริยาของท่าน

หลังจากท่าน (ได้สิ้นชีพไปแล้ว) เป็นอันขาด แท้จริงในการนั้น ณ ที่อัลลอฮ์เป็นเรื่องที่ใหญ่หลวงนัก”

(อัล อะฮ์ซาบ: 53)

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

(المائدة بعض من آية: 2)

ความว่า “ และจงช่วยเหลือกันในคุณธรรม และการสำรวมตนจากความชั่วและจงอย่าช่วยเหลือกันในบาปและการเป็นศัตรูแต่ จงสำรวมตนต่ออัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเข้มงวดในการลงโทษ”

(อัลมะอิดะฮ์ส่วนหนึ่งจากโองการ: 2)

จากอายัตดังกล่าว ท่านอิหม่ามอัลกุฎฎีบีย์ (1964: 106) กล่าวในหนังสือตีฟซีรว่า “ ท่านอัคฟีซ ได้กล่าวว่า แท้จริงอายัตดังกล่าว ถูกตัดส่วนแรกจากอายัตออก ซึ่งจะมีความว่า เป็นการให้ทุกๆสรรพสิ่งช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นคุณธรรมและความยำเกรง ซึ่งความหมายของความช่วยเหลือ คือคนที่มีวิชาความรู้ จงช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยวิชาความรู้ คนรวยจงช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยทรัพย์สินสมบัติ คนที่มีความกล้าหาญ จงเป็นวีระบุรุษในแนวทางศาสนา”

จากการอธิบายของท่านอิหม่ามอัลกุฎฎีบีย์ข้างต้น เป็นที่ประจักษ์ว่าอัลลอฮ์ ต้องการให้มนุษย์อยู่ด้วยกันในสังคมอย่างมีมิตรภาพ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ซึ่งกันและกัน ดังที่ท่านเกาะเราะฎอวีรีย์ (al-Qaradawiy, 1997: 33) กล่าวว่า “มนุษย์ ไม่สามารถดำรงชีวิตด้วยลำพังคนเดียว แต่ต้องมีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกันและกัน เพื่อการดำรงชีวิตที่ยืนยงและมั่นคงได้ยาวนาน”

﴿وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

(الحج بعض من آية: 77)

ความว่า “และจงประกอบความดีหวังว่าพวกเขาจะได้รับชัยชนะ”

(อัล ฮัจญ์: 77)

จากอายัตดังกล่าวท่านอิหม่ามอัลกุฎฎีบีย์ (1964: 341) กล่าวในหนังสือตีฟซีรของท่านว่า ﴿وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ﴾ เป็นการกระทำสุนนะฮ์ที่นอกเหนือจากการกระทำวาญิบ

﴿وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَأَتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

(سورة الأنعام: 155)

ความว่า “และนี่แหละคือคัมภีร์ที่มีความจำเริญซึ่งเราได้ให้คัมภีร์ลงมายังเจ้าจงปฏิบัติตามคัมภีร์นั้นเถิด”

(อัลอันอาม : 155)

จากอายัต ท่านอิหม่ามอัลกุฎฎีบีย์ (1964: 149) กล่าวว่า ท่านบะซัร กล่าวว่า ท่านยะซีร์ กล่าวว่า ท่านสะอิดกล่าวว่า จากท่านเกาะตาตะฮฺได้กล่าวว่า ﴿وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ﴾ และนี่คือพระคัมภีร์อัลกุรอานที่ซึ่งถูกบัญญัติมาสู่ท่านมูหัมมัด ﴿فَاتَّبِعُوهُ﴾ เขากล่าวว่าพวกเขาเจ้าจงปฏิบัติในสิ่งที่ชะลาและสั่งห้ามในสิ่งที่หะรอม

1.2.2 อัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง

สำหรับหะดีษที่สนับสนุนการบัญญัติการจัดงานวะลีมะฮฺ มีดังต่อไปนี้รายงานจากอนัส บิน มาลิก رضي الله عنه กล่าวว่า

((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى عَلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَثَرَ صُفْرَةٍ فَقَالَ: مَا هَذَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ قَالَ: فَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ))

(أخرجه مسلم، 1900:1427)

ความว่า “แท้จริงท่านนบี ﷺ ได้เห็นร่องรอยสีเหลืองเหลืองบนอับดุลเราะฮ์มาน บิน เอฟฟ์ ท่านจึงถามว่า "นี่คืออะไร" เขาตอบว่า "โอ้ผู้ส่งสารของอัลเลาะห์เอ๋ย แท้จริงฉันเพิ่งแต่งงานกับหญิงสาวคนหนึ่งด้วยหนึ่งนูวาต¹ จากทองคำมาเป็นสินสอดทองหมั้น ดังนั้นท่านจึงกล่าวว่า "อัลเลาะห์ได้มอบความจำเริญแก่เธอ จงจัดเลี้ยงแม้ว่าด้วยการ(เชือด)แกะ"

(บันทึกโดย Muslim, 1900: 1427)

จากหะดีษข้างต้น ประจักษ์ได้ว่า การจัดงานเลี้ยงสมรส นับเป็นหนึ่งในบัญญัติศาสนาอิสลาม เพราะจากหะดีษเห็นได้ว่า นอกจากท่านนบี ﷺ กล่าวพรต่อคู่บ่าวสาวแล้ว ท่าน ﷺ ได้สั่งให้สาวก رضي الله عنهم ของท่านจัดงานเลี้ยง แม้ว่าด้วยการเชือดแกะก็ตาม

จากการสังเกตหะดีษ พบว่า หลังจากท่านนบี ﷺ สั่งสาวก رضي الله عنهم ของท่านจัดงานเลี้ยง ท่านยังเอ่ยประโยคว่า ((وَلَوْ بِمِثْلِ دِينَارٍ)) โดยเติมคำว่า “لو” คำซึ่งเชื่อมประโยค โดยให้ประโยชน์ว่า “อย่าง

¹ หน่วยวัดปริมาณทองคำ หนึ่งนูวาต เท่ากับ 5 เงินตราดรัม

น้อย” นำหน้านาม “لَمْ” ซึ่งหมายถึง เจ้าจงจัดเลี้ยง อย่างน้อยๆด้วย(เชือด)แกะ เนื่องจากแกะนับเป็นหนึ่งในประเภทสัตว์ที่เล็กที่สุดในบรรดาสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่อัลลอฮ์อนุมัติเป็นอาหารมนุษย์ ดังนั้น สิ่งที่ได้รับจากฮะดีษข้างต้น คือ การจัดงานเลี้ยงสมรสนับเป็นหนึ่งในบัญญัติอิสลาม และการสั่งจัดงานเลี้ยงสมรสของท่านนบี ﷺ มิใช่เพียงแค่ว่าคำสั่งของท่านและแบบอย่างจากบรรดาสาวก ﷺ เท่านั้น แต่ยังเป็นแบบอย่างที่ท่านนบีเคยปฏิบัติมา ดังหลักฐาน กล่าวว่า

((عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مَا أَوْلَمَ النَّبِيُّ صَلَّى عَلَى شَيْءٍ مِنْ نِسَائِهِ مَا أَوْلَمَ عَلَى زَيْنَبَ أَوْلَمَ بِشَاةٍ))

(أخرجه البخاري، 1993: 5168)

เลี้ยง(สมรส) ความว่า “ จากอะนัส กล่าวว่า ท่านนบี ﷺ ไม่เคยจัดให้แก่บรรดาภรรยาของท่านคนใดเลย เหมือนกับที่ท่านได้จัดงานวะลีมะฮ์ให้แก่ท่านหญิงซัยหนับ ท่านได้จัดวะลีมะฮ์ ด้วยแกะหนึ่งตัว”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1993:5168)

จากฮะดีษ บ่งบอกได้ว่า ท่านนบี ﷺ ได้ส่งเสริมจัดงานวะลีมะฮ์ให้แก่ท่านหญิงซัยหนับ ผู้ซึ่งเป็นบุตรของท่าน ด้วยการเชือดแกะ เพื่อเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ดังนั้น ฮะดีษบทนี้นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานว่าด้วยการบัญญัติเกี่ยวกับการจัดงานเลี้ยงสมรส และยังมีอีกหลายบทฮะดีษที่กล่าวเกี่ยวกับการบัญญัติเกี่ยวกับการจัดงานเลี้ยงสมรสและการห้ามปรามเกี่ยวกับการจัดงานเลี้ยงสมรส ดังที่ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ ، يُمْنَعُهَا مَنْ يَأْتِيهَا ، وَيُدْعَى إِلَيْهَا مَنْ يَأْبَاهَا ، وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ ، فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ))

(أخرجه البخاري، 1993: 4900)

ความว่า “อาหารที่เลวที่สุดคืออาหารที่เลี้ยงในงานแต่งงาน ซึ่งห้ามผู้ที่อยากจะมา และเชิญผู้ที่ไม่อยากจะมา ผู้ใดไม่ตอบรับคำเชิญ แท้จริงเขาได้ฝ่าฝืนอัลเลาะห์ และเราะซูลของพระองค์”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1993: 4900)

ในบทฮะดีษข้างต้น จะเห็นว่า อิสลามให้ความสำคัญกับงานเลี้ยงสมรส ในทำนองเดียวกัน ได้ห้ามปรามการกระทำที่เกี่ยวกับการจัดเลี้ยงสมรส กล่าวคือ อิสลามห้ามเลือกผู้ซึ่งจะเข้าร่วมงานสมรส และให้ความสำคัญกับงานสมรส ซึ่งหากผู้ใดถูกเชิญมาร่วมงาน แต่ผู้ซึ่งไม่ตอบรับคำเชิญเขาผู้นั้นได้กลายเป็นผู้ฝ่าฝืนอัลเลาะห์ และเราะซูลของพระองค์

จากบทฮะดีษทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้กล่าวอ้างอิงมาข้างต้น เห็นได้ว่า อิสลามได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดงานเลี้ยงสมรส โดยสามารถสรุปสิ่งที่ได้รับจากบทฮะดีษที่กล่าวมา ดังต่อไปนี้

1. อิสลามส่งเสริมมุสลิมสมรสและมีการจัดงานเลี้ยงสำหรับแขกที่ถูกรับเชิญ
 2. งานเลี้ยงสำหรับแขกนั้น ไม่จำเป็นต้องตระเตรียมไว้มากมายจนกระทั่งเกิดความฟุ่มเฟือย ขอเพียงแค่บางสิ่งบางอย่างเล็กน้อยๆตามความสามารถที่สามารถหามาได้
 3. การตอบรับเชิญไปร่วมงานเป็นสิ่งจำเป็น แต่หากผู้เชิญไม่ตอบรับคำเชิญ เขาผู้นั้นได้กลายเป็นผู้ฝ่าฝืนต่ออัลเลาะห์ และเราะซูลของพระองค์
- อิสลามห้ามปรามการเลือกเชิญแขกมาร่วมงาน อาทิเช่น เลือกแขกที่สนิทสนมเท่านั้นหรือเลือกเฉพาะแขกที่ร่ำรวยเท่านั้น เพราะศาสนาอิสลามให้ทุกคนเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ

1.2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดานิยา เจะสนิ (2004: 3) ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “อิทธิพลของจารีตประเพณีที่มีต่อการใช้กฎหมายครอบครัวอิสลามของชาวมุสลิมในจังหวัดยะลา”

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านอายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ทั้งสายศาสนาและสายสามัญ ความรู้เกี่ยวกับจารีตประเพณี ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวอิสลาม ที่มีอิทธิพลต่อการใช้กฎหมายครอบครัวอิสลามของชาวมุสลิมในจังหวัดยะลา และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามจารีตประเพณีกับการใช้กฎหมายครอบครัวอิสลามของมุสลิมในจังหวัดยะลา การดำเนินการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือมุสลิมจำนวน 120 คน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าโคสแควร์และค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่าอายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษาทั้งสายศาสนาและสายสามัญความรู้เกี่ยวกับจารีตประเพณี ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวอิสลาม และการปฏิบัติตามจารีตประเพณี กับการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการใช้กฎหมายครอบครัวอิสลามไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในการวิเคราะห์เอกสาร พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างจารีตประเพณีกับกฎหมายครอบครัวอิสลาม

สรุปได้ว่าจารีตประเพณีกับกฎหมายครอบครัวอิสลามมีความสัมพันธ์กัน แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระการปฏิบัติตามจารีตประเพณี และการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการใช้กฎหมายครอบครัวอิสลามของชาวมุสลิมในจังหวัดยะลา

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเจาะลึกเป็นกรณีศึกษาในจารีตประเพณีบางส่วนที่กฎหมายอิสลามยังมีได้ระบุว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับกฎหมายอิสลามของชาวมุสลิมในจังหวัดยะลา
2. ควรมีการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้หรือนักวิชาการ โดยเฉพาะผู้ที่เคร่งครัดในการปฏิบัติตามความรู้ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติ เพราะชาวมุสลิมส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามผู้รู้ที่ตนเองเลื่อมใส ดังนั้นผู้มีความรู้หรือนักวิชาการจึงสามารถเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดได้

นุรุดดีน สารีมิง (1999:2) การวิจัยเรื่อง“การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีการแต่งงานกับหลักการแต่งงานตามนาศนาอิสลาม ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม

การศึกษาเอกสาร ได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักการแต่งงานตามหลักการอิสลามโดยเน้นกระบวนการแต่งงาน ซึ่งประกอบด้วย 1) การเลือกคู่ครอง 2) การสู่ขอและการหมั้น 3) องค์กรประกอบในพิธีแต่งงาน 4) การเลี้ยงฉลองในพิธีแต่งงาน (วะลีมะฮฺ)

การศึกษาภาคสนาม ได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มเป้าหมายใน ห้า จังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ สอง อำเภอ อำเภอละ สอง ตำบล และตำบลละ สอง หมู่บ้าน โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายห้าประเภท คือ ข้าราชการ นักธุรกิจ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และสามัญชนทั่วไป หมู่บ้านละ ห้า คน รวมทั้งสิ้น สองร้อย คน โดยศึกษาเกี่ยวกับ 1) การเลือกคู่ครอง 2) การสู่ขอและการหมั้น 3) องค์กรประกอบและพิธีกรรมในการแต่งงาน 4) การแต่งกายและกิจกรรมในวันแต่งงาน

ผลจากการศึกษาพบว่าประเพณีการแต่งงานของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติถูกต้องสอดคล้องกับหลักการศาสนา แต่ยังมีบางประเด็นที่ขัดแย้งกับหลักการศาสนา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการแต่งกาย พิธีกรรมและกิจกรรมที่จัดในวันแต่งงาน

สุทิพงศ์ พรหมไพจิตร (2523) วิจัยเรื่อง “ผลกระทบต่อการเจริญพันธุ์ที่เกิดจากความเชื่อทางศาสนาและระเบียบประเพณีของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้”

ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลของคำสอนทางศาสนา ส่งผลต่อระเบียบประเพณีและมีผลต่อความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ ศรัทธาและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา แต่ความเชื่อทางศาสนาไม่ได้มีผลต่อแบบแผนการมีบุตร ซึ่งโดยทั่วไปชาวไทยมุสลิมในภาคใต้จะมีบุตร 3-4 คน เป็นส่วนใหญ่ และมีบุตรเกิดรอดเฉลี่ย 2.9 คนต่อสตรี 1 คน แต่โอกาสทางการศึกษาจะทำให้คนมีบุตรต่างกัน กล่าวคือคนที่ไม่เรียนหนังสือไทย มีแนวโน้มที่จะมีบุตร 5 คนและมากกว่า สูงกว่าคนที่ได้เรียนหนังสือไทย

ในด้านการวางแผนครอบครัว ชาวไทยมุสลิมในภาคใต้มีความเชื่อว่า การวางแผนครอบครัวผิดหลักศาสนา ถึงร้อยละ 75.60 และมีเหตุผลไม่ยอมรับในสัดส่วนที่สูง ถึงแม้จะเคยได้รับรู้และได้ยินคำเหล่านี้อย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ยังเชื่อว่ายาสมุนไพรสามารถป้องกันมิให้มีบุตรได้อีกด้วย

เขาวนัฎท์ เรื่องปราศรัย (2006:3) “การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยมีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและความศรัทธาในอิสลาม และหลักการของอิสลามที่เกี่ยวกับการทำบุญ ส่วนในการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้รู้ ผู้อาวุโส และประชาชนที่มีสภาพเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 400 คนเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความ

เชื่อและประเพณีในการทำบุญ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางโดยการหาค่าร้อยละ (percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean)

ผลการวิจัยสรุปได้ คือ การทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเชื่อที่ถูกต้องมากกว่าความเชื่อที่ขัดแย้งกับหลักการอิสลาม กล่าว คือ จากการศึกษาวิจัยการทำบุญ 3 ประเภท 13 ชนิดการทำบุญ มีการทำบุญถึง 8 ชนิดที่มีความเชื่อและการปฏิบัติในการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักการ ได้แก่ 1. การทำบุญเนื่องจากการโกนผมไฟ 2. การทำบุญเนื่องจากการเข้าสู่หนัด 3. การทำบุญเนื่องจากการแต่งงาน 4. การทำบุญเนื่องจากการไปทำฮัจญ์ 5. การทำบุญในเดือนรอมฎอน 6. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ 7. การทำบุญเนื่องจากการบวช 8. การทำบุญเนื่องในวันคล้ายวันประสูติของท่านศาสดา (เมาลิด) ส่วนความเชื่อที่ไม่ถูกต้องตามหลักการของอิสลาม ได้แก่ 1. การทำบุญเนื่องในวันพุธสุดท้ายของเดือนเศาะฟัร 2. การทำบุญเนื่องในวันอาชูรออ 3. การทำบุญเนื่องในคืนนิศฟูชะอบาน 4. การทำบุญ 3 วัน 7 วัน 40 วัน และ 100 วัน ให้กับผู้เสียชีวิตไปแล้ว และการทำบุญที่ผู้วิจัยศึกษาแต่ได้พบว่าชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่ได้ปฏิบัติกัน ได้แก่ การทำบุญเนื่องจากการมีสิ่งมาทำรังอาศัยอยู่ในบ้าน ปรากฏการณ์ในลักษณะดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อและการปฏิบัติของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นบางอย่างตั้งอยู่บนหลักการของศาสนา และบางอย่างผิดเพี้ยนไปจากหลักการ ซึ่งการผิดเพี้ยนในลักษณะดังกล่าวอาจได้รับอิทธิพลจากศาสนาอื่น อันเนื่องมาจากการเข้ามาของมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยส่วนหนึ่งอพยพมาจาก เปอร์เซีย และอีกส่วนหนึ่งมาจากกลุ่มเชื้อสายมลายูทางตอนใต้ของประเทศไทย ซึ่งการเขามาดังกล่าวทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอิสลามกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่ (นิรันดร์ ชันธวิธิ ,2001:3) จึงทำให้เกิดประเพณีต่างๆ มากมาย และไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดเป็นหลักการศาสนาที่ถูกต้อง จึงทำให้การปฏิบัติบางส่วนนั้นไม่อยู่ในหลักการของศาสนาดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม มุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความเชื่อและความศรัทธาในการที่จะทำให้ตนเองนั้นได้รับความใกล้ชิดและความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ โดยการบริจาคที่เป็นอาหารหรือที่เรียกตามประสาชาวบ้านก็คือการทำบุญ ผลการวิจัยยังพบอีกว่า มุสลิมบางคนมีความประสงค์ที่จะทำบุญแม้ว่าตนเองนั้นจะมีปัจจัยยังชีพอยู่ไม่มากก็ตาม สิ่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า ชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประสงค์ที่จะเป็นผู้ที่มีฐานะยากจนในโลกดุนยาแห่งนี้ และเป็นผู้ที่มีความร่ำรวยในผลตอบแทนอันโลกหน้า ซึ่งเป็นโลกที่ยั่งยืนชั่วนิรันดร์

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในจังหวัดปัตตานี กรณีศึกษาอำเภอปะนาเระ ซึ่งก่อนที่ผู้วิจัยจะเลือกหัวข้อดังกล่าว ผู้วิจัยเกิดความคิดเห็นและสงสัยเกี่ยวกับประเพณีการจัดเลี้ยงสมรสทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ของชาวมุสลิมโดยเฉพาะพี่น้องมุสลิม

ในจังหวัดปัตตานีกับความเป็นจริงการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในศาสนาอิสลาม เนื่องจากผู้วิจัยเป็นนักวิชาการชาวอะฮ์ลิซลาม จึงมีความรู้พื้นฐานพอควรที่จะศึกษาเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว แต่จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนั้น ปรากฏว่ามีบางงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีการสมรสของชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่อย่างไรก็ตามวรรณกรรมที่ผู้วิจัยทบทวนนั้นก็ยังคงมีความแตกต่างกับวิจัยของผู้วิจัยกำลังศึกษาเนื่องจากผู้วิจัยจะศึกษาประเพณีการจัดเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระจังหวัดปัตตานีจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นการศึกษาส่วนประกอบของงานเลี้ยงสมรสตามประเพณีดั้งเดิม

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีและการสมรสตามหลักการอิสลาม
- 1.3.2 เพื่อศึกษาหลักการจัดงานเลี้ยงสมรสในอิสลาม
- 1.3.3 เพื่อศึกษาประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1.4.1 สามารถเข้าใจความเป็นมาของประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระจังหวัดปัตตานี
- 1.4.2 สามารถเข้าใจสังคมมุสลิมในอำเภอปะนาเระจังหวัดปัตตานีในการจัดงานเลี้ยงสมรส
- 1.4.3 สามารถรวบรวมและบันทึกความรู้เกี่ยวกับประเพณีจากการปฏิบัติของมุสลิมในอำเภอปะนาเระจังหวัดปัตตานีที่เคยสืบทอดกันมาด้วยการปฏิบัติและบอกเล่าไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา
- 1.4.4 สามารถรู้ถึงหลักการอิสลามในการจัดงานเลี้ยงสมรสที่ถูกต้อง
- 1.4.5 สามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงทางวิชาการและเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องเดียวกันหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องในประเด็นอื่นๆต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของวิจัยการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา มีดังนี้

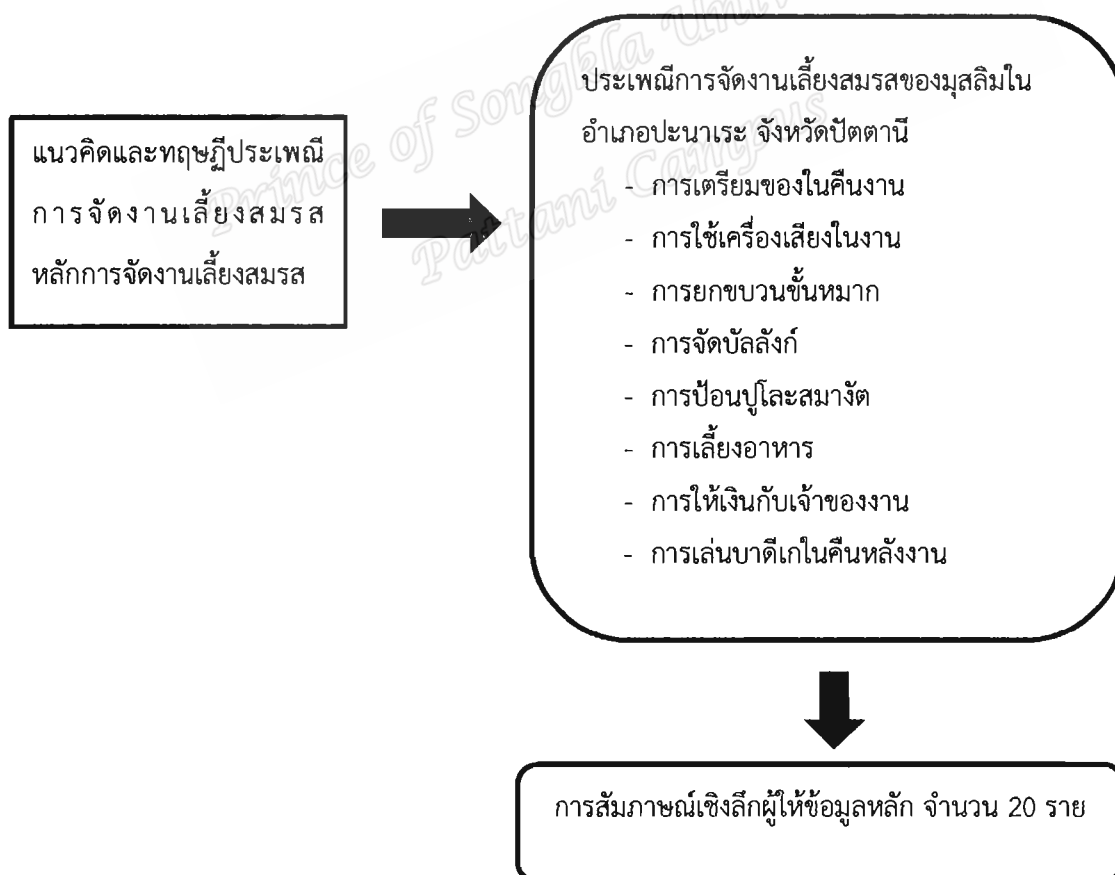
ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะศึกษาประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระจังหวัดปัตตานีที่ยึดถือมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันมีอะไรบ้าง ซึ่งมีแหล่งข้อมูลจากหนังสือทั่วไป บทความ รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ เป็นต้น และศึกษาทฤษฎีความหมายและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับสมรสตามหลักการอิสลาม ตลอดจนการกระทำของท่านนบี ศาอะหะบะฮฺ เป็นต้น จากหนังสือศาสนาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจะศึกษาว่าประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระจังหวัดปัตตานีที่ปฏิบัติมานั้น มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติและถูกต้องกับหลักการศาสนาหรือไม่

1.5.2 ขอบเขตภาคสนาม มีดังนี้

1.5.2.1 สัมภาษณ์โต๊ะอิหม่ามในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

1.5.2.2 กลุ่มชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการจัดงานเลี้ยงสมรสในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

1.5.3 กรอบแนวคิด

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1.6.1 ประเพณี หมายถึง ความประเพณีของมนุษย์ที่ปฏิบัติและสืบทอดกัน มาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
- 1.6.2 งานเลี้ยง หมายถึง งานวาระพิเศษที่ถูกต้องตามหลักกฎหมายอิสลาม
- 1.6.3 สมรส หมายถึง การผูกพันระหว่างชายกับหญิงในการอยู่รวมกันเป็นสามีภรรยา
- 1.6.4 มุสลิม หมายถึง ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม
- 1.6.5 จังหวัดปัตตานี หมายถึง จังหวัดที่ตั้งอยู่ในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 1.6.6 ปะนาเราะ หมายถึง เป็นหนึ่งใน 12 อำเภอของจังหวัดปัตตานี

1.7 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้

1.7.1 สัญลักษณ์ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “สุฮานะฮู วะตะอาลา” หมายถึง “มหาบริสุทธิ์แด่พระองค์และทรงสูงส่ง” เป็นคำที่ใช้กล่าวสรรเสริญและยกย่องอัลลอฮ์ หลังจากที่ได้เอ่ยนามของพระองค์

1.7.2 สัญลักษณ์ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “ศ็อลลัลลอฮู อะลัยฮิ วะสลัลัม” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่ใช้กล่าวยกย่อง ท่านเราะซูลุลลอฮ์ หลังจากที่ได้เอ่ยนามของท่าน

1.7.3 สัญลักษณ์ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “อะลัยฮิสสะลาม” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงประทานความความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่ใช้กล่าวยกย่องท่านนบีต่างๆ หลังจากที่ได้เอ่ยนามของท่าน

1.7.4 สัญลักษณ์ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮู” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงโปรดปรานแก่เขา” เป็นคำที่ใช้กล่าวให้เกียรติแก่เศาะหาบะฮ์ หลังจากที่ได้เอ่ยนามของพวกเขา

1.7.5 สัญลักษณ์ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮุม” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงโปรดปรานแก่พวกเขา” เป็นคำที่ใช้กล่าวให้เกียรติแก่บรรดาเศาะหาบะฮ์ หลังจากที่ได้เอ่ยนามของพวกเขา

1.7.6 (.....) วงเล็บปีกกาใช้สำหรับอายะฮ์อัลกุรอาน

1.7.7 ((.....)) วงเล็บคู่จะใช้สำหรับตัวบทหะดีษ

1.7.8 (.....) วงเล็บเดี่ยวจะใช้สำหรับการเขียนอ้างอิง และการอธิบายศัพท์ที่สำคัญ

1.7.9 “.....” อัญประกาศจะใช้สำหรับการแปลอัลกุรอาน อัลหะดีษ ชื่อหนังสือและคำพูดของอุละมาอ์

1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ ดังนี้

1.8.1 การเปรียบเทียบตัวอักษรอาหรับ - ไทย ผู้วิจัยใช้ตามตารางการเปรียบเทียบของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

1.8.2 การเปรียบเทียบตัวอักษรอาหรับ - อังกฤษ ผู้วิจัยใช้ตามตารางการเปรียบเทียบของ American Library Association – Library of Congress guidelines for Transliteration of Arabic .

1.8.3 การอ้างอิงอัลกุรอานผู้วิจัยจะใช้มาตรฐานการอ้างอิงโดยระบุชื่อสุเราะฮ์และลำดับอายะฮ์ เช่น (อัลมาอิดะฮ์ : 22) หมายถึง สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 22

1.8.4 การอ้างอิงอัลหะดีษผู้วิจัยจะอ้างถึงผู้บันทึกหะดีษและหมายเลขหะดีษ เช่น (al-Tirmidhiy: 2516) โดยใช้การเขียนแบบเชิงอรรถ

1.8.5 การแปลและการอธิบายความหมายอายะฮ์อัลกุรอานเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะยึดคำกัร้อลกุรอานพร้อมความหมายของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย ซึ่งจัดพิมพ์และเผยแพร่โดย ศูนย์กษัตริย์พะฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอานแห่งนครมะดีนะฮ์ มุเนาะเราะฮ์ ฮ.ศ.1419

1.8.6 การแปลตำราหนังสือและเอกสารต่างๆที่เป็นภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะแปลความหมายโดยภาพรวม และจะคงรักษาความหมายของข้อความเดิมอย่างสมบูรณ์ที่สุด

1.8.7 การอ้างอิงผู้วิจัยจะใช้การอ้างอิงแบบนาม – ปี (Author – Date) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปี ที่พิมพ์ และเลขหน้าที่ใช้อ้างอิงในวงเล็บ (.....)

1.8.8 รูปแบบการพิมพ์งานวิจัย ผู้วิจัยใช้คู่มือการเขียนและการพิมพ์วิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ปี 2545 และคู่มือการวิจัยเพื่ออิสลามศึกษาของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ปี 2545

1.9 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน กล่าวคือ เริ่มแรกเป็นการวิจัยเชิงเอกสารเพื่อศึกษาประเพณีและการจัดงานเลี้ยงสมรสในหลักการอิสลามจากอัลกุรอาน อัลหะดีษและตำราที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่สองเป็นการศึกษาภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ โต๊ะครู โต๊ะอีมาม และกลุ่มชาวบ้านที่เป็นกรณีศึกษา และขั้นสุดท้ายเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนแรกจะเป็นการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาซึ่งจะนำมาประกอบเป็นกรอบแนวคิดและเป็นฐานสำคัญสู่การวิจัยในขั้นต่อไป ขั้นต่อมาเป็นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ตีความและสร้างเป็นข้อสรุปประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระจังหวัดปัตตานีในขั้นสุดท้าย

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การเลือกพื้นที่ที่จะศึกษา แบบแผนการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสร้างข้อสรุประดับมโนทัศน์จากปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.9.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงกรณีศึกษาจึงได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อความครบถ้วนของข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

1. โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดที่จดทะเบียนกับอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ทั้งหมด 35 แห่ง จาก 10 ตำบล โดยจะสัมภาษณ์โต๊ะอิหม่ามที่มีอายุตั้งแต่ 40 ขึ้นไปซึ่งดำรงตำแหน่งไม่น้อยกว่า 5 ปี ตำบลละ 1 ราย รวมเป็น 10 ราย
2. ประชาชนที่มีประสบการณ์ในการจัดงานเลี้ยงสมรสในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี จำนวน 10 ราย ในจำนวนดังกล่าวผู้วิจัยได้เลือกสุ่มตำบลละ 1 ราย รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ทั้งหมด 20 ราย

1.9.2 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีวิจัยเชิงเอกสาร และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

1.9.2.1 การศึกษาวิจัยเอกสาร

เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากตำราต่างๆที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับประเด็นที่กำหนดในงานวิจัย ได้แก่

- 1) เอกสารทั่วไปที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น หนังสือพิชิต บทความ วารสารศาสนา เป็นต้น
- 2) แหล่งข้อมูลตีพิมพ์ เป็นแหล่งข้อมูลจากพจนานุกรมต่างๆที่ช่วยในการบรรยายคำต่างๆที่ปรากฏขึ้นในงานวิจัย ได้แก่ พจนานุกรมวะณีษ มุศฎาะลาฮ์พิชิต เป็นต้น

1.9.2.2 การศึกษาวิจัยภาคสนาม

การสัมภาษณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อได้รับทัศนคติจากบุคคลที่เชี่ยวชาญในด้านศาสนาและความคิดเห็นจากบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระจังหวัดปัตตานี สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประเพณีการจัดงานเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระจังหวัดปัตตานี

1.9.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เตรียมพร้อมเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย โดยจัดเตรียมความพร้อมตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย

1. เอกสาร เป็นเครื่องมือที่ใช้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล อันได้แก่ ตำรา เอกสารทางวิชาการ เอกสารทางราชการ ตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่างๆ
 2. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะจัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตลอดถึงการจดบันทึกข้อมูล การบันทึกเสียงและการบันทึกภาพ สำหรับแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองมีอยู่ 1 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์การวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้
 - 2.1 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open end questions)
 - 2.2 เป็นบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับประเพณีการจัดเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open end questions)
 3. ฐานข้อมูลสารสนเทศออนไลน์ อาทิเช่น TDC เป็นต้น
 4. เว็บไซต์ต่างๆ อาทิเช่น มักตะบะฮ์ซามิละฮ์ อัลอิลมิยะฮ์ เป็นต้น
- เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็น การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยจะมีประเด็นเพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นออกมาโดยอิสระ ซึ่งการสัมภาษณ์จะครอบคลุมกับประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ข้างต้น

1.9.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลทำวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขออนุญาตเขาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ชุมชนในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี
2. ประสานขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขออนุญาตให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์
3. ผู้วิจัยจะไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในรูปแบบรายบุคคล
4. ผู้วิจัยจะเริ่มเปิดประเด็นของการสัมภาษณ์ ในรูปแบบของการสนทนาทั่วไป แต่จะมีการเรียงลำดับในประเด็นของการสนทนาตามรูปแบบของการสัมภาษณ์
5. รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะกำหนดประเด็นของข้อมูลที่ต้องการค้นคว้า และขอความร่วมมือจากบุคคลที่ต้องการสัมภาษณ์เพื่อแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์บันทึก และเรียบเรียงตามประเด็นที่กำหนด

1.9.4.1 แหล่งข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารมาจาก 2 แหล่งด้วยกัน

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษามาจากตำราดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับหัวข้อที่กำหนด ได้แก่

1. อัครุอาณ เป็นการศึกษาและรวบรวมโครงการที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำหนด โดยใช้หลักการวิเคราะห์จากอัครุอาณที่พร้อมด้วยคำแปล

2. อัลหะดีษ เป็นการศึกษาและรวบรวมอัลหะดีษที่มีความเกี่ยวข้องและใกล้เคียงกับหัวข้อมากที่สุด ซึ่งหลักเกณฑ์การรวบรวมอัลหะดีษดังกล่าว เน้นเฉพาะอัลหะดีษที่เศาะหีย ส่วนอัลหะดีษที่ไม่เศาะหีย ผู้วิจัยจะพิจารณาด้วยการใช้หลักเกณฑ์การตรึงยูนของนักวิชาการหะดีษ และมีการอ้างอิงระดับชั้นของหะดีษอย่างชัดเจน สำหรับการรวบรวมอัลหะดีษในวิจัยครั้งนี้มี 2 วิธีคือ

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากตำราต่างๆที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับประเด็นที่กำหนดในงานวิจัย ได้แก่

- 1) เอกสารทั่วไปที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น หนังสือฟิกฮฺ บทความ วารสารศาสนา เป็นต้น
- 2) สื่อออนไลน์ศาสนาที่บริการวิชาการศาสนาอิสลาม อาทิเช่น มัคตะบะฮฺชามิละฮฺ มัคตะบะฮฺอิลมิยะฮฺ เป็นต้น การรวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์ มีทั้งข้อดี คือ สามารถค้นหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและข้อเสีย อาทิเช่น ค่าในประโยคหายไป ความไม่ชัดเจนในสระและพยัญชนะ เป็นต้น ด้วยเหตุข้างต้น หากข้อมูลมีความเบี่ยงเบนหรือรู้สึกสงสัยกับข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจะตรวจสอบอีกครั้งกับตำราหนังสือที่เกี่ยวข้อง

แหล่งข้อมูลตติยภูมิ เป็นแหล่งข้อมูลจากพจนานุกรมต่างๆที่ช่วยในการบรรยายคำต่างๆที่ปรากฏขึ้นในงานวิจัย ได้แก่ พจนานุกรมวะญีซ มุศฎาะลาฮฺฟิกฮฺ เป็นต้น

1.9.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับหลักวิเคราะห์ข้อมูลอิสลามศึกษา อันได้แก่ หลักอสุล อัลฟิกห์ หลักเกาะวาอิด อัลฟิกห์ หลักการฮะดีษ สำนักคิดของนักปราชญ์และทัศนะของนักวิชาการอิสลาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการเชิงพรรณนา(descriptive analysis)ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์และจดบันทึก แล้วนำเสนอผลงานด้วยหลักการเปรียบเทียบข้อมูล(Comparative Metode) โดยจะเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่างๆจากเอกสาร มาประกอบการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ผลข้อชี้ขาดของประเพณีการจัดเลี้ยงสมรสของมุสลิมในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ในการ วิเคราะห์ครั้งนี้ จะประกอบด้วยหลักการวิเคราะห์ข้อมูลอิสลามศึกษา โดยจะใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. หลักการอธิบายอัลกุรอาน ผู้วิจัยจะนำอธิบายของนักอธิบายมาประกอบการอธิบายโองการที่อ้างอิง โดยนักอธิบายต้องเป็นนักอธิบายที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับในบรรดานักวิชาการ อาทิเช่น อัลฎะบะรอนีย์ อิบน์กะษีร์ เป็นต้น ส่วนโองการที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงนั้น ต้องเป็นโองการที่เป็นมติในบรรดานักอธิบายว่า โองการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยกล่าวถึง

2. หลักการอัลหะดีษ ผู้วิจัยมีหลักหะดีษในการประกอบการวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะยึดหลักหะดีษเศาะหียะห์เพื่อยืนยันในความถูกต้อง ส่วนนอกจากหะดีษเศาะหียะห์ ผู้วิจัยจะใช้อ้างอิงเฉพาะบางกรณีเท่านั้น ด้วยการระบุระดับหะดีษตามหลักมุศฎะาะละฮ์หะดีษในขณะหะดีษเมาฎูนั้นจะไม่ใช้ในการอ้างอิง

3. หลักการพิจารณาทัศนะของนักปราชญ์อิสลาม ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดมั่นสำนักคิดของนักปราชญ์อิสลามที่เป็นที่ยอมรับทั้ง 4 สำนักคิด อันได้แก่ สำนักคิดฮะนะฟียะฮ์ สำนักคิดมาลิกียะฮ์ สำนักคิดซาฟิียะฮ์ และสำนักคิดฮะนาบิลียะฮ์ โดยผู้วิจัยจะยึดมั่นสำนักคิดซาฟิียะฮ์เป็นหลัก ส่วนทัศนะนักวิชาการอิสลามนั้น ผู้วิจัยจะเลือกทัศนะที่มีความเห็นตรงกัน ส่วนทัศนะที่มีความเห็นขัดแย้งกัน ผู้วิจัยจะเลือกทัศนะที่มีหลักฐานหนักแน่นกว่ามายืนยันและมีความเห็นว่ามีเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคม

4. หลักการเกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮ์ ผู้วิจัยจะยึดหลักเกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮ์ในการประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะใช้หลักเกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮ์ต่อเมื่อมิได้มีหลักฐานจากหลักอสุล อัลฟิกห์ที่ชัดเจนในการอธิบายความ และเพื่อความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และสภาพสังคมที่จะศึกษา

5. การวินิจฉัยข้อบัญญัติจากนักวิชาการร่วมสมัย ผู้วิจัยจะใช้การวินิจฉัยข้อบัญญัติจากนักวิชาการร่วมสมัยมาใช้ในหลักการวิเคราะห์วิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะเลือกการวินิจฉัยข้อบัญญัติที่มีประเด็นเดียวกับการวิจัย

Prince of Songkla University
Pattani Campus